

УДК 330.13:631.115.75:634.1/.7

Пенцак Т.Г., к.е.н., доцент, **Галяс А.В.**, аспірант[©]
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ МАЛИНИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ГОСПОДАРСТВАХ НАСЕЛЕННЯ

Проведено аналіз структури затрат при вирощуванні ремонтантних сортів малини садової та розгляд стійкості функціонування сільськогосподарських підприємств орієнтованих на вирощування плодово-ягідної продукції. Доведено, що сільськогосподарські підприємства західних областей переорієнтуються на вирощування плодово-ягідної продукції як такої, яку можна реалізовувати на свіжий ринок та здійснювати первинну переробку для подальшого зберігання та реалізації в осінньо-зимовий період. Тобто, такої сільськогосподарської продукції, для якої є менш відчутна сезонність та цінова політика є більш прогнозованою. В першу чергу здійснено розгляд вирощування ремонтантних сортів малини, що обумовлено значним попитом в осінній період та більш вищою рентабельністю виробництва.

Ключові слова: економічна ефективність, структура затрат, ремонтантні сорти, малина садова, плодово-ягідна продукція, сільське господарство, реалізація, розрахунок, підприємство.

УДК 330.13: 631.115.75: 634.1 / .7

Пенцак Т.Г., к.э.н., доцент, **Галяс А.В.**, аспирант
Львовский национальный университет ветеринарной медицины
и биотехнологий имени С.З. Гжицкого, г. Львов, Украина

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫРАЩИВАНИЯ МАЛИНЫ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ И ХОЗЯЙСТВАХ НАСЕЛЕНИЯ

Проведен анализ структуры затрат при выращивании ремонтантных сортов малины садовой и рассмотрение устойчивости функционирования сельскохозяйственных предприятий ориентированных на выращивание плодово-ягодной продукции. Доказано, что сельскохозяйственные предприятия западных областей переориентируются на выращивание плодово-ягодной продукции как таковой, которую можно реализовывать на свежий рынок и осуществлять первичную переработку для дальнейшего хранения и реализации в осенне-зимний период. Есть, такой сельскохозяйственной продукции, для которой менее ощутима сезонность и ценовая политика более прогнозируемой. В первую очередь осуществлено рассмотрение выращивания ремонтантных сортов малины, что обусловлено значительным спросом в осенний период и более высокой рентабельностью производства.

Ключевые слова: экономическая эффективность, структура затрат, ремонтантные сорта, малина садовая, плодово-ягодная продукция, сельское хозяйство, реализация, расчет, предприятие.

UDC 330.13: 631.115.75: 634.1 / .7

Pentsak T., Ph.D., Associate Professor, **Halyas A.**, postgraduate
Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskyj, Lviv, Ukraine

ECONOMIC EFFICIENCY RASPBERRY IN AGRICULTURAL ENTERPRISES AND HOUSEHOLDS

The analysis of the structure of costs in growing raspberries remontant varieties of garden and consideration of the sustainability of agricultural enterprises focused on growing fruits and berries. It is proved that the farms of the western regions pereoriyentovuyutsya on growing fruits and berries as such, which can be put into fresh market and perform the primary processing for storage and sale in the autumn and winter. That such agricultural products for which there is less pronounced seasonality and pricing is more predictable. First of all, by growing consideration remontant raspberry varieties, due to strong demand in the autumn and a higher profitability.

Key words: economic efficiency, cost structure, remontant varieties, raspberry garden, fruit production, agriculture, sales, calculation, enterprise.

Постановка проблеми. Завдяки впровадженню інноваційних технологій вирощування малини та використання ремонтантних сортів можна досягти значних успіхів в плодово-ягідному виробництві. Для багатьох регіонів України сучасне плодово-ягідне виробництво є результатом діяльності нових форм господарювання – кооперативів та їх об'єднань, спеціалізацією яких є виробництво сільськогосподарської продукції і її переробка.

При здійсненні господарської діяльності виробник орієнтується на вирощуванні декількох культур або, останнім часом частіше, вирощуванні монокультури. Для вибору конкретного сорту найбільше значення відіграє економічна ефективність вирощування. В процесі визначення економічної ефективності розглядається вплив багатьох факторів, що в комплексі дають економічний результат господарювання. При зміні профільної продукції сільськогосподарського підприємства основним завданням є визначення тих факторів, котрі найбільш вагому впливають на загальний результат виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії, методології і практики ефективності плодово-ягідного виробництва досліджували вітчизняні економісти О.Ю. Єрмаков, О.В. Кравець, В.В. Лазня, Т.А. Маркіна, О.А. Полюхович, І.Н. Прімишев, В.А. Рульєв, О.М.Шестопаль, А.І. Шумейко та інші. Проблеми, пов'язані з адаптацією сільськогосподарських підприємств до умов ринку, досліджували В.І. Бойко, Ю.С. Коваленко, В.І. Криворучко, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин. Теоретичні,

методичні та практичні аспекти розвитку, управління та регулювання господарської діяльності, формування експортного потенціалу підприємств України, в тому числі в сільськогосподарських, розглянуті у працях А. Альохіна, В. Авер'янова, В. Будкіна, І. Бураковського, В. Власова, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Горьового, В. Губенка, Б. Данилишина, С. Дем'яненка, Т. Зінчук, С. Кваші, О. Кириченка, Л. Михайлової, А. Мокія, О. Онищенко, М. Павловського, М. Портера, П. Саблука, О. Шпичака та інших вчених. Ці наукові дослідження дуже важливі, однак вони недостатньо розв'язують проблеми, пов'язані з особливостями господарського співробітництва підприємств плодово-ягідного виробництва, не в повній мірі розкритий регіональний аспект здійснення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Мета статті. Метою статті є розгляд всіх можливих факторів ефективності вирощування плодово-ягідної продукції на прикладі ремонтантних сортів малини та визначення найбільш керованих та вагомих чинників на результат господарської діяльності сільськогосподарського підприємства в цілому.

Вклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор є особливим сектором економіки України, тому що його розвиток має визначальний вплив на рівень життя Українського народу. За дослідженнями вчених, 1 % зростання сільського господарства дає 2 % зростання економіки в цілому. За свідченням закордонних експертів, Україна належить до числа країн з найвищим рейтингом щодо потенційних резервів агропромислового виробництва. Це зумовлено тим, що на Україну припадає майже третина запасів чорнозему та 27 % орної землі в Європі. Україна має вигідне географічне положення, родючі ґрунти, багаті традиції землеробства, сприятливий клімат, освічених та працьовитих людей, достатньо розвинутою транспортну інфраструктуру, а також досить місткий рівень збуту сільськогосподарської продукції.

До особливостей аграрного виробництва відносять його сезонний характер, тривалий операційний цикл, велику залежність від природно-кліматичних умов. Особливістю сільськогосподарського виробництва є й те, що це один з найбільш ризикованих видів господарської діяльності. На його результати впливає багато чинників: природно-кліматичні умови, забезпеченість фінансовими та матеріально-технічними ресурсами, кон'юнктура агропромислового та аграрного ринку. Важливими характеристиками аграрного виробництва виступає незначна тривалість зберігання продукції, суттєві коливання цін на продукцію протягом одного сезону, невизначеність ціни наступного сезону. Особливе місце в аграрному виробництві займає плодово-ягідна продукція завдяки високому попиту на неї протягом всього календарного року.

У процесі аграрної реформи держава і товаровиробники здійснили ряд заходів щодо стабілізації виробництва плодово-ягідної продукції та підвищення його ефективності. Однак ряд питань, пов'язаних з розв'язанням цієї проблеми,

нині не вирішено, зокрема не повністю врегульовані відносини власності на землю та майно, відсутнє ефективне управління виробництвом, недостатньо використовуються зональні переваги розміщення виробництва, не впроваджуються прогресивні технології виробництва і системи ефективного збуту плодово-ягідної продукції, а її якість не завжди відповідає вимогам ринку.

Збитковість ягідництва в окремих господарствах зумовлюється в основному двома групами чинників:

1) макроекономічні – диспаритет цін на продукцію сільського господарства і промисловості, недостатній рівень забезпеченості підприємств обіговими коштами, звуження місткості внутрішнього ринку ягід внаслідок зниження платоспроможності населення;

2) мікроекономічні, які здебільшого залежать від виробничої діяльності підприємств, – низька продуктивність насаджень, недостатня конкурентоспроможність продукції за якісними характеристиками та ціною, невідповідність видового складу продукції ринковому попиту на неї, відсутність дієвої системи маркетингу, нерозвиненість об'єктів ринкової інфраструктури.

Враховуючи незначні об'єми виробництва підприємствами плодово-ягідного напрямку, підприємство або його керівник можуть змінити та вплинути лише на мікроекономічні чинники для збільшення ефективності ведення господарства. Варто додати, що у нових умовах господарювання підприємці зацікавлені у прискоренні обігу капіталу. Тому необхідно орієнтувати товаровиробників на впровадження інноваційно-інтенсивних технологій. У зв'язку з цим підвищується важливість економічної оцінки технологій.

У даному дослідженні ефективність плодово-ягідного виробництва розглядається на прикладі малини садової. Так, як малина, одна з найбільш затребуваних ринком ягід, попит на яку з кожним роком зростає. Попри довший рівень окупності ніж наприклад в полуниці площі під цією ягодою зростають. Розглянемо собівартість вирощування малини в сільськогосподарських господарствах західного регіону.

Період розвитку надземної частини ремонтантної малини дворічний, так як і звичайної. Однак є відмінності у вирощуванні рослин. У ремонтантних сортів спостерігається дозрівання і плодоношення в перший рік життя пагона в літньо-осінній період. І тому при вирощуванні ремонтантних сортів малини ми отримуємо в одному році два урожаї : на початку літа на минулорічних стеблах і на початку осені - на молодих пагонах поточного року. Однак, другий урожай, формується повільно має розтягнутий період досягання. Значна частина нестиглих плодів потрапляє під осінні приморозки, внаслідок чого урожай знижується. Для прискорення досягання плодів у другій половині вегетації використовують ряд заходів. Одним з них є технологія вирощування ремонтантних сортів для отримання лише одного осіннього врожаю на пагонах поточного року. Основною умовою даної технології є видалення пагонів після збирання ягід. Наступного року рано весною починають інтенсивно рости нові

пагони, які вже до середини літа формують плодіві утворення, а з другої половини серпня і до морозів плодоносять. Таким чином, щорічно підтримується однорічний цикл одержання ягід малини.

Переваги такого способу вирощування малини полягають у можливості отримання врожаю при зменшенні витрат на захист насаджень від шкідників і хвороб, так як, біологія їхнього розвитку не збігається з фазами розвитку малини ремонтантних сортів. Ягоди осіннього врожаю значно менше вражаються сірою гниллю, ніж літні. Це пов'язано з тим, що формування осінніх ягід проходить при контрастних денних і нічних температурах, що затримує розвиток сірої гнилі і в той же час стимулює утворення більш щільної м'якоти і товстої шкірки ягід. Все це дає змогу одержати високоякісний екологічно чистий урожай. Проблеми з перезимівлею стебел відпадають, так як рослини плодоносять на однорічних пагонах, які після плодоношення видаляють з ягідного поля.

Таблиця 1.

Собівартість вирощування малини в господарствах населення протягом експлуатації ягідного поля (в розрахунку на 1 га)

Статті витрат	Витрати на вирощування малини за цикл експлуатації ягідного поля, тис.грн.								Всього
	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	6 рік	7 рік	8 рік	
Аналіз ґрунту	2,0								2,0
Підготовка ґрунту	4,5								4,5
Саджанці (7000х10грн)	70,0								70,0
Система зрошення (крапелька)	10,0								10,0
Витрати на посадку	5,0								5,0
Прополка, осіннє скошування	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	48,0
Збір ягід		8,0	24,0	24,0	24,0	24,0	18,0	18,0	140,0
Добрива	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	60,0
ЗЗР	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	28,0
Паливо	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	25,0
Шпалерування	14,4	2,5		2,5		2,5		2,5	24,4
Тара (чешка)		4,5		1,75	1,75	1,75			9,75
Всього:	126,9	35,0	44,0	48,25	45,75	48,25	38,0	40,5	426,79

Для успішного розвитку такого напрямку необхідно мати високопродуктивні сорти і за допомогою запропонованого інноваційного технологічного заходу домогтися якомога швидшого досягання врожаю, щоб основну його масу зібрати до настання приморозків, які обмежують період плодоношення. Треба зазначити, що врожайність цих сортів при технології отримання лише осіннього врожаю вища, ніж сумарна урожайність при

виросуванні їх для літнього і осіннього збору, і також більша від урожайності сортів звичайної малини. Для наглядності подається розрахунок собівартості та результату від вирощування ремонтантної малини.

Таблиця 2.

Оцінка результатів від збуту малини (з 1га насаджень), грн.

Роки	Свіжий ринок, кг	Ціна (свіжий ринок)	Ціна переробки, грн./кг	Доходи	Витрати	Чистий прибуток /зитор
1	2 000	18	15	36 000	126 900	-90 900
2	2 000	18	15	126 000	35 000	91 000
3	2 000	18	15	126 000	44 000	82 000
4	2 000	18	15	126 000	48 250	77 750
5	2 000	18	15	126 000	45 750	80 250
6	2 000	18	15	126 000	48 250	77 750
7	2 000	18	15	96 000	38 000	58 000
8	2 000	18	15	96 000	40 500	55 500
Всього	16 000			858 000	426 650	431 350

Тобто, рентабельність такої сільськогосподарської продукції становить становитиме 200 %. Попит на малину як на ринку свіжої продукції, так на ринку переробки продовжує зростати. Як наслідок, ціни на малину залишатимуться порівняно високими. Це обумовлює високу прибутковість виробництва, що створює сприятливі умови для інвестицій у плодово-ягідне виробництва та вирощування малини зокрема.

Варто зазначити, що всі наведені розрахунки мають орієнтовний характер – норми виробітку та витрат палива можуть коригуватися специфічними умовами господарства, зокрема ґрунтовими умовами, наявною технікою, рівнем управління виробництвом. Тобто, собівартість можна зменшити за рахунок більш економної техніки, а врожайність збільшити на більш родючих ґрунтах.

Ціна реалізації ягід малини формується залежно від співвідношення попиту на них і пропозиції, тобто від кон'юнктури ринку. Зрозуміло, що вища якість продукції, як правило, забезпечує вищу її ціну. Сезонність у плодово-ягідному виробництві формує суттєво вищу ціну у зимово-весняний період. Підвищення ціни на ягоди малини також відбувається і в кінці осені, коли літні сорти, за рахунок значного зростання собівартості, вже не вигідно зберігати в морозильних камерах. Ремонтантні сорти малини є менш чутливими до приморозків і накриття насаджень малини агроволокном призводить до найбільш оптимальної ціни реалізації. У випадках створення обслуговуючих кооперативів, з'являється можливість до встановлення морозильних камер і реалізація ягід малини (у замороженому вигляді для потреб кондитерів) у весняний період, коли ціна на цю продукцію є найвищою.

Висновок. Вирощування ремонтантних сортів малини на осінній урожай характеризується високими показниками економічної ефективності. Такі

насадження вступають у плодоношення у перший рік вегетації, за рахунок чого строк окупності капіталовкладень зменшується в порівнянні з вирощуванням сортів звичайної малини. За такою технологією максимально можлива механізація виробничих процесів, що зменшує затрати праці та собівартість продукції (відпадає задіяння ручної праці для нормування, формування висоти однорічних пагонів та видалення двохрічних стебел. Ручна праця замінюється механізованим суцільним скошуванням пагонів, що відплодоносили восени. Тому господарствам з низьким забезпеченням трудовими ресурсами (як приклад, домогосподарствам) слід вирощувати малину за даною технологією.

Попит на свіжому ринку на малину в осінній період хоч і незначний, однак у переробних підприємств на заморожування - дуже високий. Для реалізації свіжомороженої малини поза сезоном необхідні менші витрати на її зберігання (період зберігання на 1-2 місяці менший в порівнянні з ягодами звичайної малини). І тому вирощування малини ремонтантних сортів за описаною технологією отримання лише осіннього врожаю є перспективним напрямком у ягідництві для аграрних господарських формувань та господарств населення.

Література

1. Губенко В. І. Механізм зростання конкурентоспроможності товарів АПК на світовому ринку / В. І. Губенко // Агроінком. – 2013. – № 1-2. – С. 60-68.
2. Латинін М.А. Державне регулювання аграрного сектора економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / М.А. Латинін. – Донецьк, 2007. – 38 с.
3. Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: У двох томах. / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К.: ІАЕ, 2001. – Т.1. – 831 с.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.